

Развитие на свиневъдството – преди и след присъединяването на България към ЕС

Доц. д-р ДИЛЯНА МИТОВА

Институт по аграрна икономика – София

E-mail: dilianamit@gmail.com

Организационните, структурни и нормативни изменения, наложени от членството ни в ЕС, от една страна, и икономическата среда в страната ни, от друга, влияят на развитието на всички подотрасли на животновъдството у нас - обуславят настъпилите промени в броя на стопанствата, отглежданите в тях животни и получената продукция.

Целта на настоящата статия е да се оцени състоянието на сектор „Свиневъдство“ преди и след присъединяването на България към Европейския съюз, да се анализират проблемите и да се акцентира върху възможностите за бъдещото развитие. Оценката на състоянието и развитието на сектора е направена на основата на анализ на динамиката в броя на отглежданите животни, произведена продукция, вноса и износа, и развитието на стопанските единици в сектора. Направен е критичен преглед на националната и Общата селскостопанска политика (ОСП) на ЕС за подкрепа на свиневъдството у нас и са посочени възможностите за бъдещо развитие на сектора в условията на реформираната ОСП на ЕС.

С присъединяването на България към ЕС се появяват нови фактори, с които подотрасълът трябва да се съобразява - възможност за достъп до единния европейски пазар; отпадане на митническите бариери; защита от конкуренцията на търговията с трети страни; специфични изисквания за безопасност на храните, качеството на продуктите, екологията, хуманното отношение към животните. Някои от тези фактори влияят положително на развитието на свиневъдството у нас, други поставят специфични изисквания пред него, с които не може да не се съобрази. Състоянието на сектор „Свиневъдство“ и възможностите му за възпроизводство са показател за готовност да отговори на новите изисквания и да се приспособи към новите условия.

Въз основа на проведенния анализ са направени следните обобщаващи изводи:

- Намалението на броя животни и произведената продукция се проявяват в най-голяма степен в свиневъдството. Този спад все още не е преодолян.

- Окачествяването на реализираните угоени свине по европейска скала осигурява производството на качествено месо и адекватно заплащане на производителите. Селекционната дейност се променя в насока към добива на месо с по-малко тлъстини.

- От 2008 г. в свиневъдството започва окрупняване и концентрация. Броят на стопанствата намалява, докато средният брой животни в едно стопанство се увеличава. Променя се и структурата на свиневъдните стопанства, като се увеличава делът на крупните промишлени ферми.

- Разпределението на свиневъдните стопанства и броят на свинете, според размера на ИЗП, води до извода, че много малка част от свиневъдните стопанства ще могат да почувстват осезаема помощ от плащанията на единица площ.

- Липсва финансово подпомагане за сектор свиневъдство в ЕС, респективно и у нас, което допринася за свиване на производството от него.

- В съответствие с точка 51 от Насоките на Общността за държавни помощи в секторите на земеделието и горското стопанство 2007-2013, с цел подкрепа на земеделски производители - за реализирането на доброволно поети ангажименти за хуманно отношение към животните, в сектор „Свиневъдство“ се поема инициатива за предлагане на мерки за подпомагане. Помощта да се предоставя на земеделски производители - свиневъди, които се ангажират да прилагат една или повече от мерките за период от най-малко 5 години и отговарят на определени условия. Срокът на схемата за помощта е до 31.12.2013 г.

Може да се направи изводът, че през последните 5 години (след присъединяването ни към ЕС) свиневъдството е относително стабилно като подотрасъл, при една относително по-ниска база.

Като цяло, в близките няколко години не се очакват значителни положителни промени в производството и консумацията на свинско месо у нас.

Увод

Организационните, структурни и нормативни изменения, наложени от членството ни в ЕС, от една страна, и икономическата среда в страната ни, от друга, влияят на развитието на всички подотрасли на животновъдството у

нас - обуславят настъпилите промени в броя на стопанствата, отглежданите в тях животни и получената продукция.

Целта на настоящата статия е да се оцени състоянието на сектор „Свиневдство” преди и след присъединяването на България към Европейския съюз, да се анализират проблемите и да се акцентира върху възможностите за неговото бъдещо развитие. Оценката на състоянието и развитието на сектора е направена на основата на анализ на динамиката в броя на отглежданите животни, произведената продукция, вноса и износа, и развитието на стопанските единици в сектора. Направен е критичен преглед на националната и ОСП на ЕС за подкрепа на свиневдството у нас и са посочени възможностите за бъдещо развитие на сектора в условията на реформираната ОСП на ЕС.

Състояние и развитие на сектор „Свиневдство”

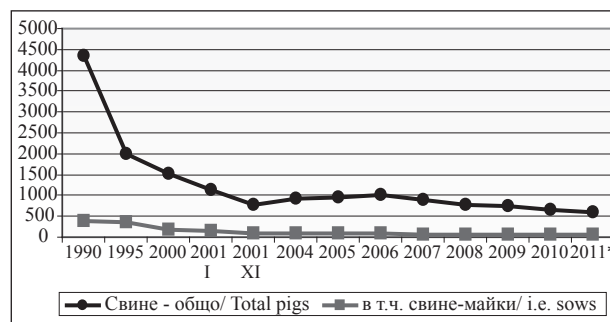
Свиневдството е подотрасъл на животновдството, който има определящо значение в производството на червени меса в България (66% от общия добив на червено месо за 2011 г.). До 2007 г. развитието му се влияе предимно от вътрешния пазар и от възможностите на сектора за възпроизводство. С присъединяването на България към ЕС се появяват нови фактори, с които подотрасълът трябва да се съобразява - възможност за достъп до единния европейски пазар; отпадане на митническите бариери; защита от конкуренцията на търговията с трети страни; специфични изисквания за безопасност на храните, качеството на продуктите, екологията, хуманното отношение към животните. Някои от тези фактори влияят положително на развитието на свиневдството у нас, други поставят специфични изисквания пред него, с които не може да не се съобрази. Състоянието на свиневдството и възможностите му за възпроизводство са показател за неговата готовност да отговори на новите изисквания и да се приспособи към новите условия.

Развитието на свиневдството, подобно на останалите подотрасли в животновдството,

през последните двадесетина години бележи рязко намаление по отношение на брой животни и произвеждана продукция. В сравнение с другите подотрасли, в свиневдството това намаление е най-силно проявено.

Към 1990 г. у нас са отглеждани 4 332 хил. бр. свине, от които 865,2 хил. бр. в частните земеделски стопанства. С най-голям темп намалява броят на свинете до 2001 г., за да достигне към I.XI. най-ниската си точка от 1990 г. до присъединяването на България към ЕС - 788,5 хил. броя, което е 18,2% спрямо 1990 г. След 2001 г. тенденцията на спад в броя на свинете е превъзможната, като до 2006 г. броят им се стабилизира около 900-1 000 хил. бр. (фиг. 1).

От 2007 до 2011 г. отново се наблюдава постепенно намаляване на този показател и през 2011 г. той е 608 хил. броя, което е 77,1% от равнището през 2001 г. и 14,0% от равнището през 1990 г. (т. е. дори по-малко от стойностите през 2001 г.). Аналогична е картината за свинете - майки – броят им от 380,5 хил. през 1990 г. рязко спада до 75,9 хил. през 2004 г. (най-ниската точка от 1990 г. до присъединяването на България към ЕС), което е 19,9% спрямо 1990 г. и поддържа това равнище до 2007 г. След това от 2008 до 2011 г. отново се наблюдава постепенно намаляване на този показател и през 2011 г. той е 53,4 хил. броя, което е 70,4% от равнището през 2004 г. и 14,0% спрямо 1990 г.

Фиг. 1. Изменение в броя на свине - общо, в т. ч. на свине - майки, хил. броя

Fig. 1. Change of Total Number of Pigs, i.e. sows, thousands

Източник: Статистически годишник. *Данните за 2011 г. са от Агростатистика./Source: Statistic Year book. * Data for 2011 are from Agristatistics.

През 2011 г. общият брой на свинете е намалял спрямо предходната година с 8,4%.

По категории животни през 2011 г. е отчетено намаление спрямо предходната година на броя на младите животни (млади незаплождани свине) и на тези за добив на месо (пракета за угояване над 110 кг). При животните от основното стадо се наблюдава намаление – свинете майки са с 1,6% по-малко спрямо 2010 г. и с 24,2% - спрямо 2007 г.

Ако се вземе за база средният брой свине за периода 2004-2006 г., то за периода 2007-2011 г. средногодишният им брой представлява 76,4% от базата, в т. ч. на свинете - майки – 77,8% (табл. 1).

Може да се направи изводът, че през последните 5 години (след присъединяването ни към ЕС) свиневъдството е относително стабилно като подотрасъл при една относително по-ниска база.

Свиневъдството е най-добре развито в зърнопроизводителните райони – по данни от Аграрния доклад от 2010 г. през 2009 г. най-много свине се отглеждат в Северен централен (26,9% от общия брой), Североизточен (22,9%), Северозападен (18,9%) и Югоизточен (16,5%) райони на планиране (т. е. в районите с производство на зърно, което е и основна храна за свинете). По данни от Аграрния доклад от 2011 г. разпределението по райони през 2010 г. е почти същото, като Югоизточният район излиза на 2 място. Единствено в него броят на свинете се увеличава, докато във всички останали райони се наблюдава намаление в общия брой на свинете. През 2011 г. най-много свине се отглеждат в Северен централен район (29,5%), следван от Югоизточен (26,3%), Североизточен (23,8%) и Северозападен (8,1%).

Таблица 1. Брой свине, хил. броя
Table 1. Total number of pigs, thousands

	2004-2006 г. ** Средно Year average	2007-2011 г. ** Средно Year average	2007-2011 2004-2006
Свине - общо Pigs - total number	962,4	734,9	76,4%
в т. ч. Свине - майки i. e. Sows	76,2	59,3	77,8%

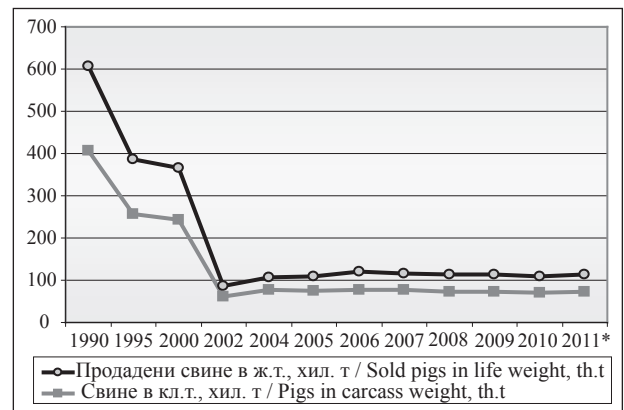
Източник: Статистически годишник. **Данни към 01.11 (за съответната година).
Source: Statistic Year book, **Data to 01.11 (for the year).

Производство на месо от сектор „Свиневъдство”

Тенденциите в изменението на продукцията от свиневъдството следват в общи линии тенденциите в изменението на броя на свинете по години (фиг. 2).

През 2010 г. общото производство на свинско месо възлиза на 70,5 хил. тона, което е с 4,3% по-малко спрямо 2009 г. За 2011 г. данните сочат нарастване до 72,5 т - или с 2,8% повече от 2010 г.

Свиневъдството има определящо значение в производството на червени меса в България (66,3% от общия добив на червено месо и 87,1% от промишления добив на червено месо в страната). През 2009 г. производството на червени меса в тона кланично тегло намалява – от 114 718 тона през 2008 г., на 113 091 тона през 2009 г. - или с 1,4%, докато производството на бели меса се увеличава за същия период с 19,9%. През 2011 г. общо

Фиг. 2. Изменение на производството от свиневъдството, хил. т.

Fig. 2. Change of pork production, thousand t

Източник: Статистически годишник. *Данните за 2011 г. са от Агростатистика./Source: Statistic Year boo. * Data for 2011 are from Agristatistics.

добитото месо от едър рогат добитък (ЕРД), свине, дребен рогат добитък (ДРД) в страната, според предоставените данни от кланиците, е 109 424 тона, което е с 2% повече в сравнение с 2010 г. През 2011 г. свинското месо е с 1,6% по-малко от добитото през 2009 г., но е с 2,9% повече спрямо 2010 г. (табл. 2.)

Ако се направи сравнение между средногодишните стойности на продукцията от свинеждството за 2007-11 г., спрямо тези за 2004-2006 г. (табл. 3.), се вижда, че ситуацията в българското свинеждство е относително стабилна през последните 8 години.

Все повече стопанства реализират угоените свине чрез окачествяването им по скалата (3)EUROP, с което се осигурява производството на качествено месо и адекватно заплащане на производителите. Селекционната дейност също се променя в насока към добива на месо с по-малко тлъстини.

През 2009 г. (S) EUROP се прилага в 17 кланици за свине, в които са класифицирани 130 091 бр. кланични трупове. През 2010 г. скалата се прилага в 5 кланици за свине. В тези кланици през 2010 г. са класифицирани 33 071 броя свине, което е с 97 020 броя по-малко от предходната година. Това се обяснява отчасти с факта, че се класифицират само парени кланични трупове (а голяма част от кланици-

те нямат необходимото оборудване), както и с по-голямото търсене на драно свинско месо от търговците. Друг основен фактор е липсата на финансово подпомагане на този сектор, обвързано с предаването на животни за клане в кланици, извършващи класификация.

През 2011 г. работят 70 кланици за производство на червено месо. В 68 от тях се колят и свине, като 22 от тях са специализирани за клане само на свине – с 2 повече от 2010 г. По данни на Агростатистика (Бюлетин 192/юни 2012 г.) закланите животни в кланиците са 764,2 хил. броя (с 36,3% повече от 2010 г.); с живо тегло 77 913 тона и с кланично тегло 49 580,7 тона (с 29,1% повече от 2010 г.).

Стопански единици в сектор „Свинеждство“

Основните проблеми в свинеждството до голяма степен произтичат от ликвидацията на големите свинеждни комплекси и ферми, раздробяването и създаването на голям брой нестокови стопанства, пониженото технологическо равнище, влошеното хранене, а в резултат на всичко това и оскъпеното производство. През последните години средногодишно от свиня - майка се угояват 17 прасета, докато при развитите страни броят им е средно 24.

Таблица 2. Производство на червено месо в страната по видове, (кланично тегло в тона)

Table 2. Red meat production in the country by type, life weight, t

Година Years	От ЕРД From cattle	От ДРД From sheep and goats	От свине Pork meat	Общо Total	Дял св. месо от общото Share of pork meat in total
2011	20 991	15 927	72 506	109 424	66,3%
2010	19 809	17 019	70 471	107 299	65,6%
2009	22 039	17 393	73 659	113 091	65,1%

Източник: МЗХ, Агростатистика, №192, юни 2012 г.

Source: MAF, Agristatistics, №192, June 2012

Таблица 3. Средни стойности на продукцията от свинеждството

Table 3. Average pork production

Свине Pigs	2004-2006 г. Средно Year average	2007-2011 г. Средно Year average	2007-2011 2004-2006
Продадени свине в живо тегло - хил. т. Sold pigs in life weight, th. t	112,5	113,6	+0,9%
Свине в кланично тегло - хил. т. Pigs in carcass weight - th. t	76,8	73,4	-4,3%

Източник: Статистически годишник и МЗХ, Агростатистика

Source: Statistic Year book, MAF, Agristatistics

Изискванията за хуманно отношение при отглеждане на свине поставят нови стандарти пред свиневъдните ферми. Почти всички индустриални ферми са отговорили на тези стандарти, тече процесът на привеждане на фамилените ферми в съответствие с новите изисквания.

От 2008 г. в животновъдното производство, като цяло, започва окрупняване и концентрация. Свиневъдството не прави изключение в това отношение. Променя се и структурата на свиневъдните стопанства, като се увеличава делът на крупните промишлени ферми, поради по-големите им възможности да отговорят на изискванията за безопасност и качество на продуктите, за хуманно отношение към животните, на санитарно-хигиенните изисквания и на изискванията за опазване на околната среда. Т. е. продължава индустриализацията на сектора. На пазара остават големите промишлени ферми, които произвеждат качествена продукция и са конкурентоспособни.

През 2010 г. (според Бюлетин 169 на МЗХ, Агростатистика), броят на стопанствата, отглеждащи **свине (общо)**, е 98,2 хил. - намалел е с 11,5% спрямо 2009 г., а броят на свинете – с 9%. Средният брой животни в стопанство е 6,8. Броят на стопанствата, отглеждащи свине - майки, е 6,1 хил., като средният брой животни в стопанство е 8,8. През 2011 г. (според Бюлетин 186 на МЗХ, Агростатистика), броят на стопанствата, отглеждащи **свине (общо)** е 61,2 хил. - намалел е с 30,5% спрямо 2010 г., а броят на свинете – с 8,4%. Средният брой животни в стопанство е 9,9. Броят на стопан-

ствата, отглеждащи свине - майки, е 6,6 хил., като средният брой животни в стопанство е 8,1 (табл. 4.)

През 2010 г. в 86,5 хил. свиневъдни стопанства (88,0% от общия брой свиневъдни стопанства) се отглеждат **от 1 до 9 животни**. Тези стопанства са с 14,4% по-малко от 2009 г. и в тях се отглеждат 114 хил. животни (17,1% от всички свине). Независимо от това, свиневъдството остава един от най-концентрираните отрасли в животновъдството. В 39 стопанства се отглеждат над 52% (182 хил. броя) от свинете за угояване, а по данни от Аграрния доклад от 2010 г. 78% от свинете се отглеждат във ферми с над 50 броя свине - майки.

За да се види процесът на концентрация, ще приведем и данните за 2011 г. (според Бюлетин 186 на МЗХ, Агростатистика). В 59,7 хил. свиневъдни стопанства (97,5% от общия брой свиневъдни стопанства) се отглеждат **от 1 до 9 животни**. Тези стопанства са с 37,9% по-малко от 2010 г. и в тях се отглеждат 100 хил. животни (16,4% от всички свине). В стопанствата с 1 000 и повече свине, които са 59 броя (0,1% от всички свиневъдни стопанства), се отглеждат над 74,6% (454 хил. броя) от всички свине в страната.

През 2010 г., спрямо 2009 г. (според Бюлетин 169 на МЗХ, Агростатистика), стопанствата с **1-9 женски свине за разплод над 50 кг** незначително нарастват (+0,9%), но отглежданите в тях животни намаляват с 5,3%. 95,6% от тези стопанства отглеждат 15,4% от женските свине. Свиневъдните ферми, в които се отглеждат 10 и повече женски свине,

Таблица 4. Брой на стопанствата и на животните към 1.11 (за съответната година)
Table 4. Total Number of Farms and Livestock to 1.11 (for the year)

	2010		2011	
	Свине общо Pigs total	Свине - майки Sows	Свине общо Pigs total	Свине - майки Sows
Животни Livestock	664,0	54,2	608,3	53,4
Стопанства, хил. бр. Farms, thousand.	98,2	6,1	61,2	6,6
Среден брой животни в стопанство Average number of animals per farm	6,8	8,8	9,9	8,1

Източник: МЗХ, отдел „Агростатистика” - анкета „Брой на селскостопанските животни в България” към 1.11 (за съответната година)./

Source: MAF, Agristatistics, Inquiry “Number of livestock in Bulgaria” to 1.11 (for the year).

намаляват с 31,3%, а свинете в тях намаляват с 21,9%. 4,4% от тези стопанства отглеждат 84,6% от женските свине у нас. По данни от Аграрния доклад 2010 г., през 2009 г. в стопанствата с 50 и повече броя женски свине се е увеличил броят на отглежданите животни, а само в 37 стопанства се отглеждат 64,3% от общия брой на женските свине за разплод.

През 2011 г. стопанствата с **1-9 женски свине за разплод над 50 кг** продължават да нарастват (+7,7%), като отглежданите в тях животни се увеличават с 12,3%. Свиневъдните ферми, в които се отглеждат 10 и повече женски свине, са 233 (намаляват с 21,3% спрямо 2010 г.), но свинете в тях намаляват само с 5,8%. В 46 броя едри стопанства (200 и повече броя животни) се отглеждат 46,1 хил. от всички женски свине за разплод над 50 кг., т.е. в 46 броя стопанства се отглеждат 72% от общия брой на женските свине за разплод (табл. 5).

Тези данни показват, че големите инвестиции в крупните ферми ги правят конкурен-

тоспособни и с възможности за развитие в новите условия.

Както се вижда от структурата на свиневъдните стопанства, големите ферми определят съвременния облик на свиневъдството у нас. Във връзка с необходимостта от спазване изискванията на ОСП, свинепроизводителите се стремят към преоборудване, окомплектоване и модернизиране на материалната база.

Според преброяването на земеделските стопанства в Република България през 2010 г. (Предварителни резултати), разпределението на свиневъдните стопанства и броя на свинете, според размера на ИЗП у нас, е следното: стопанствата в свиневъдството са 82 400 броя с 658 800 броя свине. 2 500 броя (3%) от всички стопанства отглеждат 296 800 броя животни (45,1%) и не разполагат с ИЗП. 75 800 броя стопанства (92%) имат ИЗП до 10 ха и отглеждат 204 300 свине (31%), а останалите 4 100 стопанства (5%) разполагат с ИЗП \geq 10 ха и отглеждат 157 700 животни (23,9%) (табл. 6).

Таблица 5. Разпределение на женските свине за разплод над 50 кг по стопанства към 1.11. (за съответната година)

Table 5. Distribution of saws over 50 kilos by farms to 1.11 (for the year)

Брой животни в стопанство Total number of livestock in farm	2010		2011	
	Стопанства Farms	Животни Livestock	Стопанства Farms	Животни Livestock
1-9	95,6%	15,4%	96,8%	17,8%
10 и повече 10 and more	4,4%	84,6%	3,2%	82,2%
Общо Total number	100%	100%	100%	100%

Източник: МЗХ, отдел „Агростатистика” - анкета „Брой на селскостопанските животни в България” към 1.11. (за съответната година)./

Source: MAF, Agristatistics, Inquiry "Number of livestock in Bulgaria" to 1.11 (for the year).

Таблица 6. Разпределение на свиневъдните стопанства и броят на свинете според размера на ИЗП

Table 6. Distribution of pig farms and the number of pigs as per the size of UAA

Размер на ИЗП (ха) Size of UAA (ha)	Брой стопанства Number of Farms	Относителен дял, % Share, %	Брой свине Number of pigs	Относителен дял % Share, %
ИЗП/УАА = 0,0	2 500	3,0	296 800	45,1
0,0 < ИЗП/УАА < 10,0	75 800	92,0	204 300	31,0
ИЗП/УАА \geq 10,0	4 100	5,0	157 700	23,9
Общо Total number	82 400	100,0	658 800	100

Източник: Бюлетин 170 от май 2011 г., Агростатистика, МЗХ.

Source: MAF, Agristatistics, Bulletin 170 of May, 2011.

Т. е. много малка част от свиневъдните стопанства ще могат да почувстват осезаема помощ от плащанията по Схемата за единно плащане на площ (СЕПП) и националните доплащания (НД).

Внос и износ

Вносът на свинско месо държи първенство по относителен дял от аграрния внос вече години наред (2009 г. – 8,7%). Внасят се преди всичко евтини и не особено качествени меса, преди всичко замразени, основно за нуждите на преработвателната промишленост. Това доведе до влошаване качеството на консумираните у нас преработени продукти от свинско месо. Динамиката на търговското салдо по Раздел I – „Живи животни, меса, риба и млечни продукти”, показва доминиране на вноса на живи животни, меса и карангии за консумация над износа през последните няколко години, като основен компонент е месото. През 2010 г. вносът на тези продукти представлява 26,96% от общия земеделски внос. Най-голям относителен дял от общия аграрен внос заемат месата и карангите, годни за консумация – 15,5%. През 2010 г., в сравнение с 2009 г., обемът на внесените стоки по Раздел I се е увеличил с 8,16%. По-голямата част от

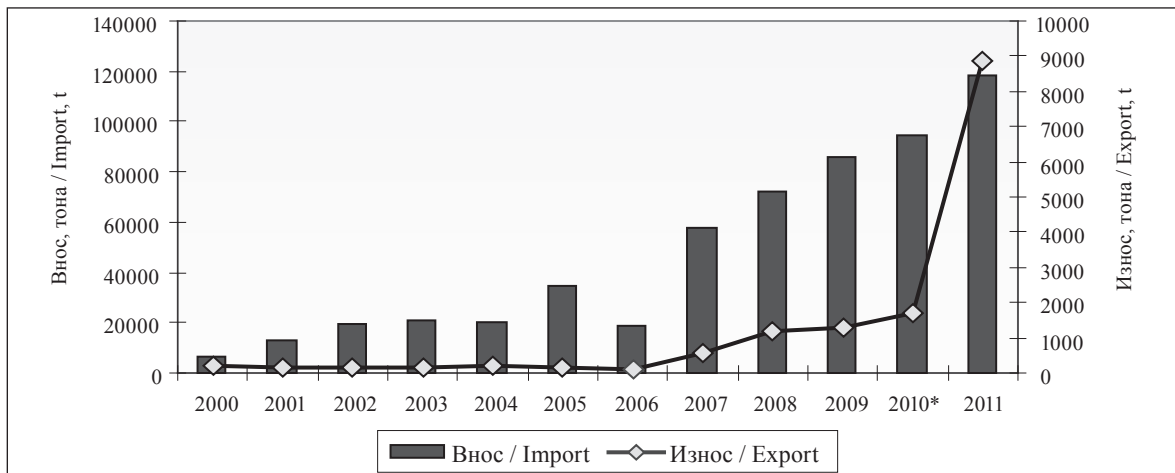
вноса е от страни, в които фуражът е евтин и цените на месото (поради тази причина) са конкурентни. Има много случаи, когато в България се внесоха евтини меса от деблокирани резерви на някои страни за производството на месни продукти. Това повлия отрицателно на развитието на родното свиневъдство.

Вносът на свинско месо през последните няколко години се реализира предимно от държавите - членки на ЕС.

Вносът на свинско месо през 2011 г. отбелязва ръст спрямо предходната година - с 24,8%, и е в размер 118 286 т. Производството на свинско месо в страната за анализирания период намалява и се внасят все по-големи количества, насочени за месопреработвателния сектор. От друга страна, наблюдаваното увеличение на вътрешната консумация както на месо, така и на колбаси и месни продукти, също допринася за този ръст.

Страните, от които са доставени по-големи количества свинско месо през 2009 г. са Германия (19 802 т), Испания (16 940 т), Австрия (9 131 т), Франция (8 303 т), Белгия (6 543 т), Кипър (4 654 т), Дания (4 526 т), Нидерландия (4 463 т) и др.

През 2009 г. износът на свинско месо се увеличава с 12,3%, в сравнение с предходната

Фиг. 3. Внос и износ на свинско месо, тона

Fig. 3. Import and Export of pig meat, t

Източник: Аграрен доклад 2000-2011 г., Агростатистика, МЗХ. Данните за 2010 г. са от Статистически справочник 2011 г. Данните за 2011 г. са от Бюлетин 192 на Агростатистика от юни 2012 г. и са предварителни.

Source: Agriculture report 2000-2011, MAF, Agristatistics. 2010 data is from Statistic Year book 2011. 2011 data is from Bulletin 192 - June 2012, Agristatistics, and are preliminary.

година, достигайки 1 307 тона. По-съществени количества са изнесени за Румъния - 615 т, Кипър - 302 т, Гърция - 132 т, Италия - 121 т и др. През 2011 г. данните сочат нарастване на износа до 8 868 тона.

Изкупните цени на свинете са важен фактор за развитие на свиневдството. Предишни изследвания на учени от ИАИ показват, че цените се увеличават главно в сферата на преработката и търговията, докато изкупните цени на свинското месо се запазват ниски. Същите изследвания показват, че до 2005 г. цените на свинското месо у нас са по-ниски от същите в страните - членки на ЕС, което е предимство за българските производители.

Фуражът представлява 60-65% до 70% от себестойността на произвежданата продукция в свиневдството. Това го прави определящ фактор за развитието на подотрасъла. Концентрирани фуражи се използват предимно в големите промишлени стопанства. Малките стопанства разчитат предимно на фуражи собствено производство. Родните свинепроизводители трябва да се стремят да намалят разхода на фураж за 1 кг прираст през угоителния период, което ще намали зависимостта от цените на фуражите.

Национална и ОСП за подкрепа на свиневдството у нас и възможности за неговото развитие в условията на реформираната ОСП

Реално свиневдните стопанства са получили през последните години помощ в следните направления:

- разсрочване на предоставени през 2008 и 2009 г. кредити за свиневди чрез помощ „де минимум“;

- помощ „де минимум“ за изхранване на възприемчивите животни към болестта шап;

- през 2010 г. е предоставено краткосрочно държавно подпомагане по линия – Временна помощ за съхраняване на стопанствата, във връзка с финансовата и икономическа криза – птици и свине. Разпределени са ресурси на стойност 3 480 000 лева между 160 броя получатели (изплатени средства 3 424 164 лева);

- кредит за свиневдите за закупуване на

фураж и/или фуражни компоненти през 2010 г. - разпределени са ресурси на стойност 3 000 000 лева между 37 броя получатели (изплатени средства 2 578 100 лева).

От 2007 г. ОСП на ЕС намира приложение в свиневдството у нас най-вече чрез разширяване на прилагането на европейската система за окачествяване на кланични трупове от свине (S) EUROP. За повишаване на продуктивността и кланичните качества на свинете много важна роля играе значителното подобрене на селекционния процес – затова прилагането на (S) EUROP стимулира производителите на свинско месо да повишават постното месо в трупа най-вече чрез подобряване на този процес. Оценяването по (S) EUROP на продукцията от българското свиневдство е стимул за производителите да повишават качеството на месото, което пък би им осигурило по-категорично пазарно присъствие в ЕС и в страните извън него. В тази връзка, за да стимулира производителите да предават месото за окачествяване, УС на ДФ „Земеделие“ отпусна през 2009 г. безвъзмездна целева субсидия за класификация на кланични трупове от говеда, свине и овце.

В съответствие с точка 51 от Насоките на Общността за държавни помощи в секторите на земеделието и горското стопанство 2007-2013, с цел подкрепа на земеделски производители за реализиране на доброволно поети ангажименти за хуманно отношение към животните, в секторите „Птицевдство“ и „Свиневдство“ се пое инициатива за предлагане на мерки за подпомагане. Помощта да се предоставя на земеделски производители – птицевъди и свиневди, които се ангажират да прилагат една или повече от мерките за период от най-малко 5 години и да отговарят на определени условия. Срокът на схемата за помощта е до 31.12.2013 г. Предлага се максимален интензитет на помощта до 500 евро на животинска единица на година, по видове животни, както следва: свине за угояване – 115,77 евро на животинска единица; свине – майки – 98,63 евро на животинска единица.

Максималният бюджет на помощта за периода 2012-2013 г. е 172 140 000 лева (за 6 мер-

ки в свиневъдството и 8 в птицевъдството). Максималният годишен бюджет на помощта е: за 2012 г. - 86 070 000 лева; за 2013 г. - 86 070 000 лева.

По тази инициатива в сектор „Свиневъдство” се предлага да се подпомагат мерки, които надхвърлят задължителните стандарти, установени в Директива 2008/120/ЕО на Съвета от 18 декември 2008 г., относно определяне на минималните стандарти за защита на свинете, която е транспонирана в българското законодателство в Наредба №21 от 14 декември 2005 г. за минималните изисквания за защита и хуманно отношение при отглеждане на свине (ДВ бр. 64 от 2006 г.) и изискванията на Наредба №44 от 20 април 2006 г. за ветеринарномедицинските изисквания към животновъдните обекти (изм. ДВ. бр. 50 от 2 юли 2010 г.) и Държавната профилактична програма.

С цел определяне стойността на допълнителните разходи и пропуснати ползи за свиневъдите по схемата за държавна помощ „Помощ за реализирането на доброволно поети ангажменти за хуманно отношение към животните”, се изготви съответна методика от експерти на Асоциацията на индустриалните свиневъди в България (АИСБ), Асоциацията на свиневъдите в България (АСБ) и МЗХ, научни работници и специалисти от практиката. В методиката за Схема за държавна помощ в **свиневъдството** последователно и подробно са описани 6 мерки, като необходимостта от въвеждането им и допълнителните разходи по тях са обосновани, базирайки се на технологията на отглеждане. Икономическата обосновка на разходите е издържана и обстоятелствено представена.

Мерките, които се предлагат в схемата за подпомагане на свиневъдния сектор, са следните:

1. Осигуряване на свободна подова площ не по-малка от 10% над задължителния стандарт.

2. Осигуряване на изкуствена светлина за най-малко 11 часа (40% повече, отколкото се изисква по стандарт).

3. Влагане на токсинбайндери във фуражите за осигуряване на добро здравословно състояние на животните.

4. Използване на ацидифаери, пробиотици и ензимни продукти във фуражите, с цел укрепване на чревната микрофлора и подобряване здравето и благосъстоянието на животните.

5. Прилагане на допълнителна ваксинационна програма, с цел осигуряване на благоприятен здравен статус.

6. Подобряване на биосигурността във фермата чрез въвеждане на допълнителни ветеринарносанитарни изисквания към персонала, с оглед предотвратяване на разпространението на заболявания в Общността.

Необходимостта от исканата държавна помощ за горепосочения сектор е обоснована логично и е законосъобразна, основавайки се на:

а) Насоките на Общността за държавни помощи в секторите на земеделието и горското стопанство 2007-2013 г. (2006/С 319/01):

- (51) Помощ за агроекологични задължения и задължения за хуманно отношение към животните се обявява за съвместима с чл. 87 (3) (в) от Договора, ако изпълнява всички условия, определени в чл. 39 или 40 от Регламент (ЕС) №1698/2005 и от съответните прилагащи правила, приети от Комисията.

- (52) *Когато се нотифицира помощ за агроекологични задължения и задължения за хуманно отношение към животните, държавите - членки трябва да адаптират схемите към съответните изменения в Регламент (ЕС) №1698/2005 или прилагащите правила, приети от Комисията.*

б) Регламент (ЕО) №1698/2005 на съвета (20.09.2005 г.) относно подпомагане на развитието на селските райони от Европейския земеделски фонд за развитие на селските райони (ЕЗФРСР):

- (36) Следва да продължи насърчаването на земеделски производители, които приемат високите стандарти за хуманно отношение към животните чрез отпускане на помощи за земеделски производители, които искат да приемат стандартите за животновъдство, извън съответните задължителни норми.

Заклучение

• Организационните, структурни и нормативни изменения, наложени от членството ни

в ЕС, от една страна, и икономическата среда в страната ни, от друга, влияят на развитието на всички подотрасли на животновъдството у нас, в т. ч. и на свиневдството – обуславят настъпилите промени в броя на стопанствата, отглежданите в тях животни и получената продукция.

- С присъединяването на България към ЕС се появяват нови фактори, с които подотрасълът трябва да се съобразява: възможност за достъп до единния европейски пазар; отпадане на митническите бариери; защита от конкуренцията на търговията с трети страни; специфични изисквания за безопасност на храните, качеството на продуктите, екологията, хуманното отношение към животните. Някои от тези фактори влияят положително на развитието на свиневдството у нас, други поставят специфични изисквания пред него, с които не може да не се съобрази. Състоянието на свиневдството и възможностите му за възпроизводство са показател за неговата готовност да отговори на новите изисквания и да се приспособи към новите условия.

- Променя се структурата на свиневдните стопанства, като се увеличава дялът на крупните ферми, поради по-големите им възможности да отговорят на изискванията за безопасност и качество на продуктите, за хуманно отношение към животните, на санитарно-хигиенните изисквания и на изискванията за опазване на околната среда.

- Ако се направи сравнение между средните стойности на продукцията от свиневдството за 2007/11 г., спрямо средните такива за 2004-2006 г., се вижда, че ситуацията в българското свиневдство е относително стабилна през последните 8 години.

- Картината на развитие на свиневдството у нас показва (макар и все още) слаби, но негативни тенденции. Редица са причините за това, като най-общо те могат да бъдат обобщени така:

- свързани с фуражната база - организационното реструктуриране на зърнопроизводството по време на прехода лиши свиневдството от гарантирана фуражна база на регулирани цени, високи цени на фуражите,

което доведе до драстично свиване на производството от сектор „Свиневдство“;

- по време на продоволствената криза недостигът на свинско месо предопредели внасянето на 35 хил. тона месо без мито, което не стимулира, а напротив – затормози още повече развитието на подотрасъла;

- липса на интеграция по вертикала на свързаните със свиневдството дейности и сектори в икономиката – фураж-производство-месопреработка-реализация;

- неблагоприятните климатични и икономически условия през 2007 г. рефлектираха върху производствения процес в свиневдството през 2008 г., в резултат на което продължи намалението както в броя на стопанствата, така и в броя на животните;

- през 2009 и 2010 г. на ниво Европейска общност не са прилагани схеми за публична интервенция и за частно складиране на свинско месо;

- липсата на финансово подпомагане в този подотрасъл както в ЕС, така и в България, също допринася за свиване на свиневдното производство.

- Българското свиневдство се ориентира към производството на месо за прясна консумация (свинското месо е продукт, който е традиционен за кухнята на българския потребител, от една страна, а от друга - по производствени разходи и цени местното производство е с по-ниска конкурентоспособност, в сравнение с внасяните меса). Ето защо търсенето на вътрешния пазар до голяма степен определя и възможностите за развитие в сектора. Влияние оказва и ориентацията на българския потребител към белите меса, предимно пилешко, които са по-конкурентни по цена от свинското.

- В свиневдството, за да бъдем в крак с европейските изисквания, трябва да се повиши качеството и безопасността на месото, да се усъвършенстват технологиите за отглеждане и осигуряване комфорт на животните, да се опазва околната среда.

- Липсва финансово подпомагане за сектор „Свиневдство“ в ЕС, респективно и у нас, което допринася за свиване на производ-

ството от него. В сектора не са предвидени нито квоти за производство, нито директни помощи за производителите. Много малка част от свиневъдните стопанства ще могат да почувстват осезаема помощ от плащанията по СЕПП и НД. Т. е. ОСП индиректно ще подпомогне тези производители в свиневъдството, които имат смесена дейност – освен свине те обработват и земеделски земи. Така субсидиите по СЕПП и националните доплащания на площ директно ще помогнат и за увеличаване на брутната продукция на стопанството, в т. ч. и от свиневъдството. За съжаление тази помощ ще се почувства по-осезателно само при 5% от стопанствата, които държат приблизително $\frac{1}{4}$ от производството в подотрасъла.

Може да се направи изводът, че през последните 5 години (след присъединяването ни към ЕС) свиневъдството е относително стабилно като подотрасъл при една относително по-ниска база.

Като цяло, в близките няколко години не се очакват значителни положителни промени в производството и консумацията на свинско месо у нас.

ЛИТЕРАТУРА

Атанасова, М. В. Конкурентни възможности на аграрния сектор в условията на единен европейски пазар. Научноизследователски проект, С., ИАИ, 2009-2010 г., 360 с., ръководител-проект - доц. д-р Янка Славова.

Хаджиева, В. 2006. Състояние и перспективи пред свиневъдството в България. Икономика и управление на селското стопанство, № 5.

Аграрни доклади на МЗХ, 2000-2011 г.

Агростатистика, МЗХ, 2001-2012 г.

НСИ, годишници, 2000-2011 г.

Pig Breeding - before and after Bulgaria's Accession to the EU

D. MITOVA

Institute of Agricultural Economics – Sofia

(Summary)

In this paper an attempt is made to assess the state of pig breeding before and after of Bulgaria's acces-

sion to the EU and to put accents on the problems and opportunities of its further development.

With the accession of Bulgaria to the EU new factors that the sub-sector must comply appear – opportunity to access European market, elimination of customs barriers, and protection from competition in trade with third countries, specific requirements for food safety, quality products, environmental protection, and animal welfare. Some of these factors positively influence the pig production' development, others set specific requirements to comply with. The state of pig breeding and its ability of reproducing is an indicator of its readiness to meet the new requirements and to adapt to the new conditions.

The development of the pig breeding, like other livestock sub-sectors in the last twenty years marked a sharp decline in terms of total animal numbers and production. Compared to other sub-sectors, in the pig breeding this reduction was the biggest. If the annual average base for the period 2004-2006 is 100%, the annual average number of pigs for the period 2007-2011 is 76.4% of the base, i.e. sows – 77.8%. Trend in production of pig generally follows trends in changes in the number of pigs per year.

More and more pig farms implement grading scale (S) EUROP, which ensures the production of quality meat and adequate remuneration of producers. Breeding also changed direction to yield meat with less fat.

Since 2008, in the pig breeding sector began consolidation and concentration. The structure of pig farms changes. The share of large industrial farms grows, because of their large capacity to meet the requirements for product safety and quality; for animal welfare, for sanitary and hygiene and for environment protection. In other words - industrialization of the sector continued. Large industrial farms that produce quality products and are competitive remain on the market. In 2011 the total number of farms raising pigs is 61.2 thousand and decreased by 30.5% compared to 2010, while the number of pigs decreased only by 8.4%.

Pig sector remains one of the most concentrated in livestock. 97.5% of the total number of pig farms grows from 1 to 9 animals. These holdings are 37.9% less than in year 2010 and they keep 16.4% of all pigs. In the farms with 1 000 or more pigs that are 59 units (0.1% of all pig farms) are grown over 74.6% of all pigs in the country.

The distribution of pig farms and the number of pigs as per the size of the UAA leads to the conclusion that very few pig farms can feel tangible support payments per unit area (the holdings with over 10 ha

UAA are only 5% of all farms and are raising 23.9% of all animals).

There is no financial support for the pig sector in the EU, respectively, in Bulgaria. This contributes to its production decrease. The sector does not provide production quotas or direct measures for the producers. Payment of export subsidies and intervention (government or corporate control) under European law is envisaged. The payments per unit area will be felt more tangibly only from 5 percent of the farms that hold approximately ¼ of the production in the sub-sector.

In accordance with paragraph 51 of the Community guidelines on state aid in the agriculture and forestry from 2007 to 2013, to support farmers to implement voluntary commitments to animal welfare, in pig production sector is taken the initiative to offer support measures. The assistance to be provided to pig farmers who commit themselves to one or more of the measures for a period of at least five years and meet certain conditions. The duration of the aid scheme is to 31.12.2013.

The pig meet is a traditional for the diet of the Bulgarian consumer product. Since production costs

and prices of domestic production are less competitive compared to imported meat, Bulgarian pig production shifts to produce meat for fresh consumption. Therefore, domestic demand largely determines the possibilities for development of the sector. This trend is helped as well as by orientation of Bulgarian consumers to white meats, especially chicken, that are more competitive in price than pork meet.

We should improve the quality and safety of meat in the pig sector, in order to be in line with European requirements. We need also to improve breeding technologies, to provide comfort to the animals and to protect the environment.

It can be concluded that in the last five years (after accession to the EU) the pig sector in Bulgaria is relatively stable in a relatively low base.

Overall, in the next few years significant positive changes in production and consumption of pork in the country are not expected.

Key words: pig breeding, pig meet production, pig farms, national agricultural policy, CAP, support measures, future development possibilities

Статията е постъпила в редакцията на 25.XII.2012 г.